

ZWARTKOPMEZEN IN EN OM AMSTERDAM

Joh.J. Frieswijk

Voordat u zegt dat Zwartkopmezen niet (meer) bestaan, even het volgende. Het is mij bekend dat reeds in de vorige eeuw de Matkop als afzonderlijke soort beschreven werd. Deze mezensoort werd toen afgescheiden van de door Linnaeus beschreven Zwartkopmees, die door ons als Glanskop wordt aangeduid.

Niet lang geleden verblijdde Ruud Vlek ons na jaren van spuurwerk met de 'definitieve' Checklist van de vogels van Groot-Amsterdam (Vlek, 1995). Daarin kunnen wij lezen: 250 Glanskop schaarse doortrekker <30X broeden nog nooit bewezen; 251 Matkop jaarvogel, broedvogel, broedde A'damse Bos >1957 Om met de Matkop te beginnen: in 1963 vonden Jowi de Roever en Gerald Oreel in het Amsterdamse Bos het eerste nest. Het bevond zich in een elzestomp en bevatte een onbekend aantal jongen (Mededelingenblad KNNV VWG Amsterdam 1 (1963) no. 3, bijlage p. 7). Het broeden was dus vastgesteld. In 1957 echter nam A.N. Swart al een paar met vliegvlugge jongen waar (Frieswijk, 1968), zodat naar alle waarschijnlijkheid de Matkop al jaren in het Amsterdamse Bos broedde voordat het eerste nest werd ontdekt. De Matkop is er nog steeds broedvogel en wordt ook 's winters geregeld waargenomen (jaarvogel).

Wat de Glanskop aangaat, zijn de zaken aanzienlijk minder duidelijk dan de korte diagnose van Ruud Vlek ('broeden nog nooit bewezen') doet vermoeden. Wie de oudere Amsterdamse vogelliteratuur raadpleegt, komt heel andere opvattingen tegen.

In de *Mededeelingen van het Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch Onderzoek in Groot-Amsterdam* no. 6 (1944) staat dat op 30-4-1944 een Glanskop mannetje zong op nestlast 37 in het Amsterdamse Bos. De tekst luidt verder: "Nog dienzelfden dag bouwden jongens van takken een tent tegen den boom, waar deze kast aan hing. Een vestiging werd dus bij voorbaat onmogelijk gemaakt (Sl.)." Sl. staat voor J.E. Sluiters, een goede vogelkenner. Bovendien, belangstelling voor een nestkast past beter bij een Glanskop dan bij een Matkop, die bij voorkeur zelf een hol uithakt. Maar ja, een zingend mannetje op een nestkast is nog geen territorium, een territorium nog geen broedgeval. In *Mededeelingen* etc. no. 7 (1948) is ook het een en ander over de Glanskop te lezen: "Broedt (in 1945) stellig op de Nieuwe Ooster Begraafplaats en waarschijnlijk ook in Artis; in de broedtijd geregeld op Zorgvlied, Amstelrust en Wester-Amstel (De Jonge); 3 territoria in het Vondelpark (Brander)." Over het

Vondelpark schrijft Brander (1948) in een apart artikel: "1944 3, 1945 3, 1946 6 territoria van de Glanskop." Zowel De Jonge als Brander kunnen als deskundige vogelwaarnemers worden beschouwd.

Deze berichten over Glanskoppen in de broedtijd op de N.O.B., in Artis, op Zorgvlied, Amstelrust en Wester-Amstel deden Philippona (1986) jaren later schrijven: "In Noord-Holland komt de Glanskop behalve in het Gooi en aan de zuid- en zuidoostkant van Amsterdam voor aan de binnenduinrand." In een voetnoot wordt vermeld dat volgens de meest recente bron, Randstad en Broedvogels (VWG Avifauna West-Nederland, 1981), de Glanskop bij Amsterdam niet meer voorkomt. Dat was 35 tot 40 jaar eerder anders, concludeert Philippona.

Men kan zich zo langzamerhand gaan afvragen of de Glanskop niet als voormalige broedvogel op de Checklist dient te worden vermeld. Dat dit niet gebeurd is, valt te verdedigen. Zou het zo kunnen zijn dat in de jaren '40 (zonder vogelgeluiden op grammofoonplaten, cassettes en CD's) door Brander c.s. Matkoppen als Glanskoppen zijn gedetermineerd? Een gewaagde veronderstelling, want de genoemde vogelaars waren weliswaar amateurs maar beslist geen 'prutsers'. Een argument voor deze stelling vind ik in een van mijn dagboeken (januari 1953). Daar staat namelijk de aantekening: "Zwartkopmezen, die 's winters in het A.B. rondzwerven, zijn volgens Brander Glanskoppen en wel eigen broedvogels." Jaren later is daar door mij bijgeschreven: "Brander van mening veranderd; 't zijn Matkoppen, ook de broedvogels."

Daarom houd ik het op een hardnekkig misverstand. Dat wil ook zeggen dat Ruud Vlek het met zijn oordeel bij het rechte eind heeft: het broeden van de Glanskop in Groot-Amsterdam is nog nooit bewezen.

